

פיתולזי זזותם – ביאור על ספר עץ חיים

יו"ל עיי בית המדרש "אור שלום" עייש כ"ק האדמו"ר הרב שלום ספרין זצוק"ל מקומרנא י-ם קרית ארבע ת.ד. 88 מיקוד 90100

היכל א מן שבעה היכלות, והוא היכל אדם קדמון, ובהיכל זה יש שבעה שערים
שער א - השער הראשון- דרוש עגולים ויושר ובו חמשה ענפים עץ חיים-שער א-ענף א – חקירה א+ב

בענין תכלית הכוונה של בריאת העולמות - מדוע בכלל נבראו העולמות, ומדוע המאציל ב"ה ברא את העולמות. נבאר עתה ב' חקירות שנתעסקו בהם המקובלים: בדרך כלל הרב לא מברר סוגיות של אמונה ויחוד ה', שהם חקירות פילוסופיות, וכן מצינו שמורנו ורבנו הרש"ש לא התעסק בסוגיות אלו, אלא בקצה קצהו בתחילת ספר נהר שלום, ובכתביו הוא לא נגע בסוגיות הצמזום, וכן הרב "יפה שעה" התחיל את פירושו על עץ חיים בשער ג', מפני שהוא לא רצה להתעסק בסוגיות וחקירות אלו.

א. החקירה הראשונה – הוא מה שחקרו חכמים ראשונים ואחרונים לדעת סיבת

בריאת העולמות לאיזה סיבה הייתה מהי הסיבה האמיתית לבריאת העולמות כפי שהם ונמנו

וגמרו וגזרו אומר ואין רשות ויכולת לערער אחריהם, וכמאמר הגמרא בקידושין [נ"ג,א] "נמנו וגמרו"

וכביאור רש"י [שם] ז"ל "למנין ורבו האומרים ובטלו המועטים וחזרו בהם וגמרו לומר ... "עיי"ש]

היינו שאע"פ שהיו דעות שונות בין המקובלים, נמנו ורבו הסוברים כפי שנבאר, ובטלו האחרים את דעתם

וקבלו דעת הרבים כי סיבת הדבר היה לפי שהנה הוא יתברך מוכרח שיהיה שלם בכל

פעולותיו וכוחותיו ובכל שמותיו של גדולה ומעלה וכבוד ואם לא היה מוציא

פעולותיו וכוחותיו לידי פועל ומעשה לא היה כביכול נקרא שלם לא בפעולותיו ולא

בשמותיו וכינויו. בדרך משל הקב"ה נקרא טוב – רחום – חנון – ויש לשאול איך הוא יקרא רחום

וחנון? אלא שאין מלך בלא עם, ועל כן על מנת שיקרא מלך יהיה צורך בעם, וכפי שמצינו בשער הכללים

[פ"א] "כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו ויכירו גדולתו" וממילא

צריך שיהיה מי שיקבל את ההטבה הזו, ועל כן הקב"ה רחום וחנון ורוצה להוציא את המידות הללו כלפי

אחרים לכן נבראו העולמות.

והנה כאן מקום יש לשאלת הרב מאיר פאפירוש [אור זרוע] שמלשון מוהרח"ו שלכאורה הקב"ה לא היה

שלם – והרי הקב"ה שלם בכל השלמות וגם אם לא היה מוציא מן הכוח אל הפועל את הנבראים הוא היה

נשאר שלם, ואם כן מוהרח"ו לא ענה על שאלת סיבת בריאת העולמות?

כלומר, אין צורך בבריאת העולמות על מנת להיקרא שלם, כי הוא שלם בכל השלמות, אלא שהוא מצידו

שלם בכל השלמות, ואין מי שיקרא לו שלם, ואין מי שיכיר בשלמות הזו. ונשאלת שאלה מדוע צריך לידע

שהקב"ה שלם?

אכן, שאלה זו עמוקה ויש בה סכנה שעמדו עליה גדולים בספרים הרבה, ועל מנת להבין זאת נענין אנו

בפרקי דרבי אליעזר שכתב "שלפני שנברא העולם היה הוא ושמו אחד" – והכוונה היא על עשר ספירות

הכמוסות בעצמותו יתברך. והנה ידוע שרובה של חכמת הקבלה מתבססת על שם הוי"ה בלבד, וצריך

לידע שכל הדרושים על שם הוי"ה ב"ה מדברים על חמש בחינות אלו –

בחינה א' – קוצו של י' – בחינה גבוהה ונעלמת שאין לה אות שרומזת אותה, ושם הוי"ה זה מרכיב עשר

[10] ספירות הם האותיות הרומזים לרוחניות שבעולמות העליונים, ובעולם הזה רוחניות זו מוצגת ונמשלת

לאותיות. לדוגמא – הרוחניות של האות א' ושל אות ב' וג' וכיוצא בזה, כי האותיות הם משל והם מראים לנו באיזו בחינה רוחנית אנחנו עוסקים, באיזה אור אנו עוסקים ובאיזו רוחניות אנחנו פועלים עתה.

ועשר ספירות אלו [הכמוסות בעצמותו יתברך] הם אלו שנאמר עליהם "בעשרה מאמרות נברא העולם" [אבות ה'] שבהם מנהיג הקב"ה את עולמו, ולכן הם נקראים י"ס הכמוסים בעצמותו יתברך. היינו, שהמאציל העליון ב"ה רצה לברוא את העולמות – באותו רגע ממש כל מה שעתיד להיות היה כלול במחשבתו יתברך, כל מה שקרה ויקרה ומה שאנו רואים רגע אחר רגע נחקק במחשבה הראשונה.

מדברים אלו אנו למדים כי שאלת מוהר"ו אינה עוסקת בעצמותו יתברך, אלא כלפי מושג אחר. והכוונה שטרם הבריאה לא היה שייך כלל במאציל העליון הקב"ה מידות רחום וחנון וכיוצא באלו, אלא "הוא אחד ושמו אחד" – וכפי שאנו רואים במילת "שמו" גימטרייה "רצון" – והוא המכונה אצלנו "רצון פשוט" שלא מחמת חסרון חלילה, אלא מחמת להיטיב.

ולכן, ביחס לרצון הפשוט שעלה [לברוא את העולמות] היה למאציל ב"ה הכרח להוציא לפועל את הרצון מהכוח אל הפועל ולא מחמת חסרון, ומכאן למדנו שקיימים ב' מושגי זמן. א. טרם בריאת העולמות. ב. לאחר גילוי הרצון לברוא עולמות.

ולכן, כשאמר הרב מוהר"ו להבין סיבת בריאת העולמות כוונתו היא לאחר גילוי הרצון הפשוט ונעשה הוצאה מהכוח אל הפועל, ומתגלה כבודו וגדולתו ורוממותו של המאציל ב"ה מצד הנבראים ולא מצד עצמותו יתברך.

ובאם נדייק בדברי הרב מוהר"ו נראה שהיות ועלה בכוח ברצון הפשוט לברוא את העולמות, אם לא היו נבראים ח"ו, היה מקום לסברה חלילה של כפירה, שהוא חסר ואינו יכול להוציא מהכוח אל הפועל, וכל זה ביחס לרצון לברוא, היינו שלמות של הכוח שהרי אין מלך בלא עם.

וכאן, עלינו לשאול אם כן מדוע עלה ברצונו בכלל לברוא עולמות? ואנו נשיב כפי אשר נאמר "ונמנו וגמרו וגזרו" – כי כך עלה ברצונו. כי מעבר לכך אין לנו השגה והבנה וכמובא בגמרא [חגיגה י"א, ב] "כל המסתכל בארבעה דברים רתוי לו כאילו לא בא לעולם מה למעלה מה למטה מה לפניו ומה לאחור וכל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם".

וכך מתבאר, כי טרם בריאת העולמות לא היו שייכים כלל מושגי טוב רחום חנון והדומים להם, ודברי מוהר"ו לסיבת בריאת העולמות הוא מרגע שעלה במאציל ב"ה הרצון לברוא את העולמות, וסיבת הרצון ההוא היא "כך עלה במחשבתו ותו לא !!

ב. כי הנה השם הגדול שהוא בן ד' אותיות הו"ל"ה הכולל את המילים היה הוה ויהיה נקרא כן על הוראות הוויותו הנצחית וקיומו לעד היה הוה ויהיה, טרם הבריאה ובזמן קיום הבריאה לאחר שעלה ברצונו לברוא עולמות ואחרי התהפכו אל מה שהיה.

הנה תכלית הבריאה היא שהמאציל העליון יקרא טוב ומיטיב, והכוונה לפירורים שבקדושה, היינו טוב ורע, קדושה וטומאה, משום שבזמן מסוים כשהקדושה נפלה למדרגה תחתונה והתערב הטוב ברע, שעל ידי קיום המצוות אדם מעלה את הקדושה לשורשה.

וצריך שנדע כי כל יום ביומו נתקנים העולמות יותר, והקדושה עולה למעלה אל המאציל ב"ה, כך שהחלק הקרוב יותר לאין סוף ב"ה – במדרגה שהיא עולה אליה – היא חוזרת ומתאחדת באור א"ס ונעשית אור א"ס ונכללת בו.

והוא שאמר הרב מוהרח"ו "ואחרי התהפכו אל מה שהיה" היינו שיחזור ויהיה טרם בריאת העולמות וישוב ויהיה עולה אל הרצון הפשוט הראשון. ואם לא נבראו העולמות וכל אשר בהם לא יוכל ליראות אמיתת הוראת היותו יתברך הנצחית בעבר והווה ועתיד, ולא יהיה נקרא בשם הו"ה כנ"ל.

וכן שם אדנ"ת נקרא כן על הוראת אדנות היות לו עבדים והוא אדון עליהם שהיות ועלה ברצון הפשוט הוא לברוא עולמות מההכרח שיהיו נבראים כדי שיקראוהו אדון, ואם לא היה לו נבראים לא יוכל ליקרא בשם אדון ועד"ז בשאר שמות כולם וכן בענין הכנויים כגון רחום וחנון ארץ אפים לא יקרא על שמם זולת בהיות נבראים בעולם שיקראו לו ארץ אפים וכיוצא בזה בשאר הכינויים כולם.

ג.אמנם בהיות העולמות נבראים אז יצאו פעולותיו וכוחותיו יתברך לידי פועל ויהיה נקרא שלם בכל מיני פעולותיו וכוחותיו וגם יהיה שלם בכל השמות וכינויים בלתי שום חסרון כלל ח"ו. וענין טעם זה נתבאר היטב [בס"ה רעייא מהימנא במדבר פ' פנחס דרנ"ז ע"ב] וז"ל "פקודא תליסר וכו' דא ק"ש ואית למנדע דאיהו אקרי חכם בכל מיני חכמות ומבין בכל מיני תבונות וכו' אלא קודם דברא עלמא אתקרי בכל אילין דרגין ע"ש בריין דהוו עתידין להבראות דאי לאו הויין בריין בעלמא אמאי אתקרי רחום דיין אלא ע"ש בריין דעתידין וכו' [ובפ' בא דמ"ב] וז"ל "דאי לא אתפשט נהוריה על כל בריין איך ישתמודעון ליה ואיך יתקיים מלא כל הארץ כבוד".

כוונת הזוהר לבאר כי בכל עולם ועולם ישנם את אותם הספירות והפרצופים, אלא שההפרש ביניהם נובע מריחוקם מהמאציל העליון, ומכך שונים הם באיכותם.

ולכן, לפני שנברא העולם היו נקראים בכל הדרגות הללו על שם מה שעתיד להיברא [מעת שעלה ברצון המאציל] כלומר כוח ופועל.

ועל כן נבע ההכרח לברוא את העולמות מהרצון הפשוט להיטיב כדרך הטוב להיטיב לזולתו, ולולא הבריאה ודאי היה ח"ו חסרון במאציל ודווקא על ידי ההוצאה מהכוח שהוא בחינת הרצון ההוא, אל הפועל בריאת העולמות ניכרת שלמותו בכל השלמות, וכל הכינויים והתארים והשמות של הקב"ה, מתייחסים לזמן שעלה ברצונו לברוא, שאז היה הכל כמוס בעצמותו יתברך, ובבריאה יהיו ניכרים על ידי בריותיו כפי מידת התלבשותו בהם.

הדגשים: ענף א' בעץ חיים הוא מהדורה בתרא של הרב מוהרח"ו, שעשה כמה מהדורות של כתביו. כל הדרושים נמצאים בד' ספרים שכתבם רבי יעקב צמח הנקראים: א. ספר הדרושים. ב. אוצרות חיים. ג. אדם ישר. ד. קהילות יעקב.

- ★ כל הדרושים שכתב הרב מוהרח"ו בתחילת לימודו, רובם ככולם כתובים בספר הדרושים והם המקור למופיע בעץ חיים והם מסומנים באותיות מ"ק, מהדורה קמא.
- ★ בענף א' [כמופיע ברוב הספרים] חסר המקור לדרוש, אך מקורו הוא בספר "אדם ישר" ולכן ענף א' הוא מהדורה בתרא.
- ★ כל דרוש שהמקור שלו בספר "אדם ישר" ו"קהילות יעקב" הם מכתבי הרב מוהרח"ו בסוף ימיו, מהדורות אחרונות שלו.
- ★ כל דרוש שכתוב לידו מ"ת [מהדורה תנינא] מקורו בספר "אוצרות חיים".

סיכום:

- א. העולמות נבראו ע"י המאציל בהיותו מלך, ועל כן יש עם, שהם הנבראים שמתוך שעלה הרצון להיטיב אזי היה הכרח שיברא מקבל הטובה, שאם לא כן היה חסר ח"ו בשלמות הרצון ההוא של המאציל העליון.
- ב. ישנם ג' זמנים שלמדנו עד כה:
 1. טרם הרצון לברוא – הכל אור אין סוף ב"ה באחדות פשוטה "הוא ושמו אחד".
 2. כאשר עלה הרצון לברוא – מחשבת הבריאה שקימטה בתוכה את כל המציאות שעתידה להיות, אך היא עדיין באחדות אחת – "איהו וגרמוי חד בהון" והם עשר הספירות הכמוסות בעצמותו יתברך, ועל כן בעת הזו יקרא מלך, רחום, חנון, דיין, וכן יקרא המאציל בעת הזו בכל כינויו ותארו.
 - ג. ההוצאה מהכוח אל הפועל – הם הנבראים היוצאים מהרצון ההוא [בכות] אל הפועל על מנת להיטיב לנבראים וכך נגלה ונראה שלמותו של המאציל בכל השלמות.
 - ד. על השאלה מדוע בכלל עלה הרצון לברוא – התשובה היא כך עלה ברצונו וזה יחוד האמונה.

ה. שם הוי"ה מדבר על ג' מצבים אלו –

1. היה – טרם הבריאה ולפני שיצאו העולמות לפועל, וטרם שעלה ברצונו לברוא.
 2. הוה – עשר הספירות הכמוסות בעצמותו יתברך, שיצאו בקיום הבריאה מיציאת אדם קדמון ועד עולמנו.
 3. יהיה – כשתכלית הבריאה תחזור להיכלל באור אין סוף באחדות גמורה, כאשר היה לפני הצמצום – לפני שעלה ברצונו לברוא את העולמות.
- ו. הארה: הרב מוהרח"ו מתאר את שם הוי"ה כשם תואר ולא כשם עצם, כי אנו מכירים שם זה בז"א דאצילות, אלא שכאן מייחס הרב מוהרח"ו את השם בן ד' אותיות למעלה מאצילות ולכן הוא שם תואר.
- ז. יש מקום לשאול אם שם הוי"ה הוא הבחינה של "יהיה" שכוונתו לחזרת המציאות כפי שהייתה טרם שעלה במחשבה לברוא עולמות, אזי שם הוי"ה לא שייך שם? ולהשיב אפשר בב' אופנים:
1. על פי הנאמר ב"דברי שלום" [י"ט ע"ב] שמוכח משם שמשמעות דברי מוהרח"ו שיתחזר להיות למצב ב' – לאחר שעלה הרצון לברוא.
 2. על פי הנאמר ב"נהר שלום" [י"ג ע"ב] שהכל חוזר להיות מציאות אחת אין סוף – אלא שמוהרח"ו תיאר באומרו "יהיה" בלשון מושאל של העתיד להיות.
- ח. הנבראים נבראו על מנת שהם יכירו במאציל ב"ה – היה, הוה, יהיה, אך היות ומדובר על תיאור זמן, ברור שמדובר על העת בה עלה ברצון המאציל לברוא, כי משמעות זמן היא הגבלה, והנברא מוגבל בניגוד לאין סוף שאין לו הגבלה ושום שינוי כלל.
- ט. הקב"ה [המאציל העליון] מתלבש בנבראים ואז הוא מתקרא בשמות וכינויים וכדברי הזוה"ק. ובדרך משל – כאשר אור א"ס מתלבש בספירת החסד הוא נקרא חסיד, וכשמלתלבש בספירת הגבורה הוא יקרא גיבור, ועל זה הדרך כולם.
- י. הספירות הינם "מוגבלות" ואינם בבחינת אין סוף, והיחיד שלא היה בו העדר הוא הקב"ה המאציל העליון.
- יא. ★ הבהרה ודיוק: היות ועשר הספירות הללו הם שהיו כמוסים בעצמותו יתברך כשעלה הרצון ההוא, ובשרשם הם מאור א"ס, ולכן הכוונה בהגבלה זו היא להתגברות ההארה, שאז ישנה התלבשות בספירה כולה, ובלא התלבשות זו קיים בספירה אור א"ס שמחייבה אותה באופן של כמוס ומכוסה ללא הגדרת תואר או שם. [ועיין שער הכללים בסופו – בענין הפרש בזיווגים השונים חו"ב ות"מ והבין]

עד כאן חקירה ראשונה.